

LIETUVOS RESPUBLIKOS UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, J.Tumo-Vaižganto g. 2, LT-01511 Vilnius, tel.: (8 5) 236 2444, (8 5) 236 2400,
faks. (8 5) 231 3090, el. p. urm@urm.lt, <http://www.urm.lt>
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188613242

Lietuvos Respublikos Vyriausybės
kanceliarijai

2019-02-26 Nr. (23.2.13)-3-817

DĖL MEDŽIAGOS 2019 M. VASARIO 27 D. VYRIAUSYBĖS PASITARIMUI

Teikiame 2019 m. vasario 27 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės pasitarimui (3 klausimas) Užsienio reikalų ministerijos parengtą informaciją dėl neeilinio Jungtinių Tautų konvencijos dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste (Espo) susitikimo Ženevoje 2019 m. vasario 4-7 d. rezultatų ir tolesnių veiksmų tarptautinėje erdvėje.

PRIDEDAMA. Pažyma dėl neeilinio Jungtinių Tautų konvencijos dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste (Espo) susitikimo Ženevoje rezultatų, 2 lapai.

Viceministras

Albinas Zananavičius

Pažyma

Dėl neeilinio Jungtinių Tautų konvencijos dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste susitikimo Ženevoje rezultatų

Klausimo esmė

2019 m. vasario 5–7 d. Ženevoje (Šveicarija) vyko Jungtinių Tautų konvencijos dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste (Espo konvencija) neeilinis šalių susitikimas. Jame dalyvavo energetikos ministro, laikinai einančio aplinkos ministro pareigas Ž. Vaičiūno vadovaujama Lietuvos delegacija, sudaryta iš Aplinkos ir Užsienio reikalų ministerijų, Valstybinės atominės energetikos inspekcijos, LR Nuolatinės atstovybės Ženevoje atstovų.

Pagrindinis Šalių susitikimo rezultatas ir Lietuvos pasiekimas – Baltarusijos pažeidimų parenkant aikštelę Astravo AE statyboms patvirtinimas. Šalių susitikimas konstatavo, kad **Baltarusija pažeidė tris Espo konvencijos straipsnius**: 4 straipsnio 1 dalį (netinkamas poveikio aplinkai vertinimo dokumentacijos parengimas, netinkamas aikštelių alternatyvų vertinimas), 5 straipsnio a dalį (netinkamos konsultacijos su poveikį patirsiančiomis šalimis) ir 6 straipsnio 1 dalį (netinkamas galutinis sprendimas), nepagrįsdama pasirinktos aikštelės pasirinkimo priimant galutinį sprendimą.

Tai – vieningų ir sutelktų Lietuvos institucijų pastangų, tarptautinio bendradarbiavimo ir aktyvaus diplomatinio darbo rezultatas. Rengiantis Espo konvencijos Šalių susitikimui, įvairiais formatais susitarta ir sprendimo dėl Astravo AE klausimu kalbėta su beveik visomis Espo konvencijos šalimis. Šiuo klausimu kalbėta daugelyje dvišalių ir daugiašalių aukšto lygio susitikimų. Teikta Lietuvos pozicija šia tema LR Prezidentės, LR Seimo Pirmininko, LR Ministro Pirmininko, Aplinkos, Energetikos ir Užsienio reikalų ministrų bei viceministrų ir kt. susitikimams. Lietuvoje vykdomas aktyvus tarpinstitucinis bendradarbiavimas (URM, AM, EM, VATESI, RSC, PAGD ir kt.), reguliariai vyksta užsienio reikalų ministro vadovaujama darbo grupė,¹ skirtos Lietuvos institucijų veiksmams tarptautinėje erdvėje koordinuoti, posėdžiai. Siekiant geriau pasirengti Espo konvencijos Šalių susitikimui ir kitiems tarptautiniams formatams, darbo grupėje 2018-10-02 buvo suderintos veiklos gairės ir sutarta intensyvuoti tarptautinius veiksmus. Kitas posėdis numatomas š.m. kovo mėn. gairėms ir veiksmų planui atnaujinti.

Espo konvenciją yra ratifikavusios 44 valstybės ir Europos Sąjunga. Baltarusija yra viena iš konvenciją ratifikavusių šalių (ratifikavo 2005 m. lapkričio 10 d.), todėl jai galioja visi šios konvencijos reikalavimai. Skundą, kad Konvencija pažeista atliekant Astravo AE poveikio aplinkai vertinimą, Lietuva pateikė dar 2011 metais, negavusi Baltarusijos atsakymų į pateiktus esminius klausimus, susijusius su Astravo AE sauga ir jos galimu poveikiu Lietuvos aplinkai ir gyventojams. 2013 metais Espo konvencijos Įgyvendinimo komitetas konstatavo, kad Baltarusija, plėtodama AE projektą, pažeidė Konvencijos nuostatas ir pateikė rekomendacijas pažeidimams ištaisyti. Šias rekomendacijas 2014 metais patvirtino Konvencijos šalių 6-asis susitikimas. Įgyvendinimo komitetui buvo pavesta išsamiai įvertinti Baltarusijos veiksmus įgyvendinant šias rekomendacijas.

Siūloma pozicija ir veiksmai atsižvelgiant į Espo konvencijos Šalių susitikimo sprendimą

Pasiektas esminis sprendimas, patvirtinantis svarbiausią ir sudėtingiausią su Astravo AE susijusią problemą (aikštelės parinkimas). Priimta tarptautinė išvada sustiprina Lietuvos laikyseną ir tarptautiniu mastu aktualizuoja visas Baltarusijos projekto keliamas problemas, nes netinkamas statybų aikštelės parinkimas yra tik vienas iš žinomų šios AE trūkumų. Todėl būtinos tolesnės visų institucijų pastangos aktualizuojant ir viešinant visas Astravo AE problemas.

Lietuvos pozicija tarptautinėje erdvėje

Lietuvos pozicija tarptautinėje erdvėje, visuose dvišaliuose bei daugiašaliuose susitikimuose grindžiama 2017 m. birželio 15 d. Lietuvos Respublikos įstatymu „Dėl branduolinės elektrinės, statomos Baltarusijos Respublikoje, Astravo rajone, pripažinimo nesaugia, keliančia grėsmę Lietuvos Respublikos

¹ Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. liepos 13 d. nutarimu Nr. 872 „Dėl veiksmų, kuriais siekiama užtikrinti branduolinę ir radiacinę saugą ir aplinkosaugos aspektus regione, koordinavimo“ 2012 m. balandžio 17 d. užsienio reikalų ministro įsakymu buvo sudaryta užsienio reikalų ministro vadovaujama tarpinstitucinė darbo grupė Lietuvos Respublikos kaimynystėje planuojamų statyti atominį elektrinių branduolinės ir radiacinės saugos ir aplinkosaugos klausimams nagrinėti.

nacionaliniam saugumui, aplinkai ir visuomenės sveikatai“, tarptautinių konvencijų bei tarptautinių reglamentų nuostatomis.

Tolimesnių veiksmų tikslas – sumažinti Astravo AE keliamas grėsmes ir padidinti Lietuvos saugumą.

Siūlytini tolimesni **veiksmai**:

1. **Europos Sąjunga.** Tęsti darbą politiniu, diplomatinio ir ekspertiniu lygiu su ES šalimis bei institucijomis (Europos Komisija, Europos Parlamentas, ES Tarybos ir kt.), keliant Baltarusijos atsakomybės už pažeidimus, AE grėsmės sumažinimo ir tarptautinės kontrolės klausimus:
 - a) ES lygiu siekti, kad Baltarusija įgyvendintų visas ES streso testų rekomendacijas ir pašalintų visas saugos problemas iki AE veiklos pradžios. Viena iš jau taikomų priemonių – ES-Baltarusijos dialogo kontekste siekiama tiek Astravo AE trūkumų pašalinimo, tiek nuolatinės ES kontrolės ir priežiūros.
 - b) Siektina ES parama stiprinant avarinę parengtį Lietuvoje, o taip pat sustiprintas bendradarbiavimas su Baltijos ir Skandinavijos šalimis avarinės parengties ir informacijos keitimosi klausimais.
2. **Tarptautinės konvencijos.** Astravo AE problemų kėlimas ir naujų sprendimų siekimas:
 - a) **Branduolinės saugos konvencijoje** (Šalių susitikimas vyks 2020 m.) ir kituose **TATENA** renginiuose toliau keltini netinkamo aikštelės įvertinimo bei Baltarusijos veiksmų atitikties TATENA reikalavimams klausimai.
 - b) Siūlytina siekti naujo sprendimo dėl Baltarusijos nacionalinių teisės aktų neatitikimo **Espo** konvencijai 2020 m. Šalių susitikime. Visuose susijusiuose procesuose (saugyklos panaudotam kuro bei atliekoms, po-projektinė analizė ir kt.), kuriuos apima Espo konvencija, toliau keltini atitinkami reikalavimai.
 - c) **JT Orhuso konvencijoje** (Šalių susitikimas vyks 2021 m.) toliau ginami Lietuvos visuomenės teisės į informaciją ir dalyvavimą priimant sprendimus (įskaitant ir dėl netinkamo statybų aikštelės parinkimo) tiek Astravo AE atveju, tiek susijusiuose projektuose (saugyklos ir kt.). Šioje konvencijoje yra svarstoma Lietuvos iškelta byla Baltarusijai dėl netinkamo Lietuvos visuomenės informavimo apie Astravo AE.
 - d) **Jungtinėje panaudoto branduolinio kuro bei radioaktyvių atliekų tvarkymo konvencijoje** (2021 m. vyks Šalių susitikimas) siūlytina kelti klausimus dėl Baltarusijos nepasirengimo panaudoto kuro ir atliekų tvarkymui. Lietuvos pastangomis ši problema jau buvo konstatuota 2018 m. vykusiame šios konvencijos Šalių susitikime.
3. Tarptautinė atominės energetikos agentūra (**TATENA**). Ekspertiniu lygmeniu viešinti ir komentuoti tarptautinei bendruomenei Baltarusijoje vykusią TATENA misiją metu nustatytus ir nepašalintus Astravo AE trūkumus, taip pat pažymint selektyvų požiūrį į branduolinę saugą Baltarusijoje. 2017 m. TATENA aikštelių vertinimo misija (angl. *Site and external events desing, SEED*) misija Baltarusijoje Baltarusijos sprendimu nevertino aikštelės, nors tiek Lietuva, tiek 2014 m. Espo konvencijos Šalių susitikimas rekomendavo Baltarusijai, kad būtų kviečiama misija įvertinti aikštelės parinkimą ir poveikį aplinkai. Laiku pakviesta pilnos apimties atitinkama TATENA misija galėjo padėti Baltarusijai išvengti ir š.m. vasario mėn. Espo Šalių susitikimo sprendimo ir susijusių TATENA standartų nesilaikymo problemų.
4. **NATO** ekspertizė jau yra pasitelkta vertinti Astravo AE hibridines grėsmes. 2019 m. antroje pusėje turėtų būti parengta keturių centrų (Helsinkyje – ES Hibridinių grėsmių centras, Rygoje - NATO Strateginės komunikacijos centras, Taline - NATO Kibernetinio saugumo centras ir Vilniuje - NATO Energetinio saugumo centras) rengiama studija apie Astravo AE keliamas hibridines grėsmes.
5. **Tarptautinė komunikacija.** Svarbus visų Lietuvos institucijų ekspertų įsitraukimas – Astravo AE trūkumų aiškinimas tarptautinėje žiniasklaidoje, nevyriausybinių organizacijų įtraukimas bei informavimas apie pasiekimus, nes tarptautiniai įsipareigojimai turi būti vykdomi besąlygiškai.

Albinas Zananavičius
Viceministras

619-02-26